

בס"ד, י"ג אדר התשפ"ו

מנחות נ' – חניכת כלי המקדש, קטורת זרה, וחביתי כהן גדול

שאלות:

1. יהונתן כהן שכח להקטיר את הקטורת בבוקר, האם הוא יקבל עונש?

חניכת כלי המקדש

- המשנה אמרה שאם לא הקריבו את התמיד של בוקר – יקריבו אותו בין הערביים, והסיפא של המשנה פירוטה איך מחנכים את כלי המקדש. לכאורה זה ללא קשר לרישא, לכן הגמרא מסבירה שהחיבור הזה חסר במשנה וצריך לקרוא אותה ככה:
 - אחרי ששינינו בנימוק של רבי שמעון שאם לא הקטירו קטורת סמים בבוקר מקטירים את כל המנה (שלם) בין הערביים, והסיבה היא כי את מזבח הזהב היו חונכים בין הערביים בהקטרת קטורת שלמה.
 - לכן הגמרא מפרטת בהמשך שאת מזבח העולה (החיצוני) חונכים לראשונה רק בתמיד של שחר, כי כתוב "וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים" – ומכאן מדויקים שהשני הוא בין הערביים, ולא הראשון (החונך).
- שגגה מול זדון: רבי שמעון אמר שהדין של הקרבת תמיד בערב כשלא הקריבו בבוקר נכון רק במקרה של אונס או שגגה. רבא מסביר שזו גזירה שקונסים רק את אותם הכהנים שחטאו בזדון, כדי שלא יבואו לפשוע ולזלזל בעבודה בפעם הבאה.
- אבל לגבי הקטורת לא קונסים אותם, כי הקטורת היא נדירה ומעשירה את בעליה, ולכן היא חביבה על הכהנים ואין חשש שהם יזלזלו בה בכוונה.
- חניכת מזבח הקטורת: לגבי מזבח הקטורת, רבי שמעון חלק על חכמים במשנה ואמר שאם לא הקטירו קטורת בבוקר – מקטירים את כל המנה (של הבוקר והערב ביחד) בין הערביים. הנימוק שלו הוא, שאת מזבח הזהב היו חונכים לראשונה בקטורת שלמה של בין הערביים.
- והגמרא מביאה בזה מחלוקת תנאים, כיוון שיש ברייתא שאומרת שהיו מחנכים את המזבח בקטורת הסמים של הבוקר.
- אביי אומר שמסתבר כרבי שמעון שהחניכה היא בין הערביים, והוא לומד את זה מהמנורה: כדי שהכהן יוכל לעשות את "הטבת הנרות" בבוקר (ניקוי האפר), הוא היה חייב להדליק אותם בערב שלפני כן – ומאחר והקטורת נסמכה להטבת הנרות בפסוק מסתבר שהחניכה שלה היא בערב.
- הדעה שאומרת שחונכים בבוקר לומדת את מזבח הזהב ממזבח העולה (שראינו שהוא נחנך בבוקר).
- חניכת השולחן: המשנה אומרת שחונכים את השולחן בלחם הפנים בשבת. הגמרא שואלת האם מדובר רק על החינוך (ההתחלה), הרי בהמשך המסכת נלמד שגם קידוש הלחם הוא רק בשבת! אז למה נאמר רק חינוך?
לכן הגמרא מבארת שכמו שלגבי המנורה המשנה אומרת שגם ההדלקה (ולא רק החינוך)

היא בין הערביים – כלומר כל מה שקשור למנורה – ככה גם לגבי השולחן: גם החינוך וגם הקידוש, הכל נעשה בשבת.

2. שמריה רוצה להתנדב כף אחת מלאה קטורת שיקטירו אותה בבית המקדש, זה אפשרי?

קטורת היחיד של הנשיאים

הברייתא מלמדת שהקטורת שהקריבו הנשיאים בחנוכת המשכן הייתה מקרה ייחודי: היא באה מאדם הפרטי (יחיד), היא הוקטרה על המזבח החיצון, וזה היה "הוראת שעה" חד פעמית.

הגמרא מקשה על הברייתא הזו האם יחיד רק על המזבח החיצון לא מקריב, אבל על המזבח הפנימי כן? ואולי גם נדייק שציבור כן מקריב על המזבח החיצון? והרי יש ברייתא שמפרטת את האיסורים לגבי הקטרת קטורת לדורות:

■ אסור ליחיד להתנדב קטורת. כי כתוב: "לא תעלו עליו קטרת זרה" – שפירושו שאסור להעלות על המזבח הפנימי קטורת שהיא לא חובת הציבור.

■ היה ניתן לחשוב שרק ליחיד אסור להתנדב קטורת כי אין לו קטורת חובה, אבל לציבור (שיש לו קטורת חובה בכל יום) יהיה מותר להתנדב קטורת. לכן הפסוק אומר "לא תעלו" בלשון רבים – גם לציבור אסור להביא קטורת נדבה.

■ והיה ניתן לחשוב שהאיסור לציבור הוא רק להקטיר קטורת נדבה על המזבח הפנימי, אבל על המזבח החיצון יהיה מותר. לכן הפסוק אומר: "את שמן המשחה ואת קטרת הסמים לקדש ככל אשר צויתך יעשו" – ללמד שאין להקריב קטורת אלא באופן ובמקום שנאמרו במפורש (ציבור, חובה, ומזבח פנימי).

○ **רב פפא מסביר**, שברור שהכל אסור והברייתא הראשונה נקטה בלשון "לא מבעיא",

■ אפילו לא צריך לומר שציבור לא מקטיר קטורת נדבה על המזבח החיצון, כי לא מצאנו כזה דבר מעולם. ולא צריך לומר שיחיד לא מקטיר קטורת על המזבח הפנימי, כי גם את זה לא מצאנו.

החידוש הוא שאפילו הקטרת יחיד על המזבח החיצון (כמו שעשו הנשיאים) אסורה לדורות, והיא הותרה לנשיאים רק כהוראת שעה מיוחדת.

3. הכהן הגדול נפטר ב 11 בבוקר, האם הכהן הגדול החדש יכול להקריב את מנחת החביתין של הנפטר בין הערביים?

חביתין כהן גדול

○ המשנה אומרת שמנחת חביתין כהן גדול (מנחה שנעשית במחבת) מובאת בכל יום על ידי הכהן הגדול. למרות שהיא קריבה בשני חצאים – מחצית בבוקר ומחצית בין הערביים – הכהן הגדול חייב להביא מהבית עשרון סולת שלם בכל בוקר, ורק בעזרה הוא חוצה אותו לשניים.

הגמרא לומדת מהפסוק: "מחציתה בבקר ומחציתה בערב" – ו"ו החיבור במילה "ומחציתה" מלמדת שמקריבים חצי מתוך דבר שלם שהובא מראש.

○ כהן גדול שמת או חצי שאבד: אם הכהן הגדול הקריב את החצי של הבוקר ומת (או במקרה שהחצי השני אבד או נטמא), והתמנה כהן גדול חדש במקומו – הכהן החדש לא יכול

להשתמש בחצי שנשאר מהכהן הקודם וגם לא להביא רק חצי מהבית. עליו להביא עשרון שלם חדש, לחצות אותו, להקריב חצי אחד בין הערביים, והחצי השני שלו יאבד. בסוף התהליך הקריבו שתי מחציות (אחת מהכהן הישן ואחת מהחדש) ושתי מחציות אבדו.

○ התנא ששונה את הברייתות שנה לפני **רב נחמן** שהמחציות שאובדות צריכות לעבור "עיבור צורה" (להישאר בלינה עד שייפסלו) לפני ששורפים אותן. **רב נחמן** שאל למה החצי השני (של הכהן החדש) צריך עיבור צורה? הרי הוא נועד לאיבוד מראש מהרגע שחצו את העשרון, למה שלא נשרוף אותו מיד? הגמרא מתרצת שני תירוצים:

1. התנא של הברייתא הזו הוא **תנא דבי רבה בר אבבה**, שסובר שכל קודש שנפסל, אפילו "פיגול" (שהוא פסול חמור מהתורה), צריך קודם עיבור צורה. הוא לומד את זה בגזירה שווה מ"נותר", שנותר עצמו הוא בהגדרה פסול שנוצר אחרי עיבור צורה (לינה), ובטח פסול קל יותר.

2. **רב אשי** מתרץ שזה אפילו כשיטת **חכמים**: כיוון שבזמן שהכהן חצה את העשרון הוא יכל לבחור להקריב כל אחד מהחצאים, שניהם נחשבים כ"ראויים להקרבה" ולכן שניהם התקדשו בקדושת הגוף ודורשים עיבור צורה.

○ **אופן עשיית המנחה**: התנאים והאמוראים נחלקו בסדר ההכנה של המנחה. בפרשה נאמר: "על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב...". מכיוון שכתוב גם "תפיני" (לשון אפייה) וגם "על מחבת" (לשון טיגון), צריך באופן עקרוני את שתי הפעולות:

1. דעת **רבי** ודעת **רבי חייא בר אבא** בשם **רבי יוחנן**: אופים בתנור ואחרי זה מטגנים במחבת (כדי שתהיה תופיני - "תאפינה נאה" – ואם מטגנים אותה קודם היא נהיית שחורה מהשמן והמחבת).

2. **רבי אסי** בשם **רבי חנינא**: אומר שמטגנים ואחרי זה אופים (כדי שיהיה "תאפינה נא" – שהיא תהיה מבושלת חלקית מהטיגון בזמן האפייה).

3. **רבי יוסי**: סובר את שני הפירושים, ולכן לדעתו גם אופים אחרי הטיגון (כדי לקיים "נא") וגם אופים בהתחלה (כדי שתהיה "נאה"). לכן עושים הרבה אפיות והרבה טיגונים ביניהם (לפי הפירוש הראשון ברש"י).

○ **דחיית שבת**: המשנה בהמשך המסכת אומרת שחביתי כהן גדול נעשות בעזרה ודוחות את השבת. והגמרא מבררת מניין שהן דוחות את השבת:

1. **רב הונא**: אומר שהמילה "תפיני" מלמדת שהלחם צריך להיות נאה, ואם יאפו אותו מאתמול תשתנה צורתו ("אינשפה"). **רב יוסף** דחה את ההסבר כי אפשר לשמור את הלחם בתוך ירקות שיישאר טרי.

2. **דבי רבי ישמעאל**: לומדים מהמילה "תעשה" – שמשמעה שהיא צריכה להיעשות בכל מקרה, אפילו בשבת ואפילו בטומאה.

3. **אביי**: לומד מהמילה "תמיד" – שהיא כמו מנחת התמידים שדוחה שבת.

4. **רבא**: המילה "על מחבת" מלמדת שהמנחה צריכה "כלי שרת". ואם יאפו אותה במחבת מאתמול, המנחה תישאר בלילה בתוך הכלי ותיפסל בגלל "לינה". לכן חייבים להכין אותה בשבת עצמה. והגמרא מביאה ברייתא כשיטת **רבא**.